

Inleiding

Het is dinsdag 7 mei 2002, even voor acht uur in de avond. Ruim een etmaal eerder beleefde Nederland het dieptepunt in zijn naoorlogse parlementaire geschiedenis: de moord op Pim Fortuyn. Nu staat in Rotterdam de stille tocht in diens nagedachtenis op het punt van beginnen, spontaan voortgekomen uit verdriet, woede en verwarring. Ivo Willem Opstelten staat voor het belangrijkste moment in zijn carrière.

Voor het stadhuis staan tienduizenden mensen van wie niemand precies weet wie ze zijn, wat ze verwachten of wat ze van plan zijn. De stille tocht had pas twee dagen later moeten plaatsvinden, maar duizenden trokken naar Rotterdam en creëerden daarmee een voldongen feit. De autoriteiten zijn maar beperkt in control. In Den Haag zijn de dranghekken de avond ervoor over het Binnenhof gevlogen, de volkswoede richt zich vooral op de bestuurlijke elite.

In zekere zin is Opstelten de belichaming van die bestuurlijke elite. Ooit was hij de jongste burgemeester van Nederland, nu is hij de man met 's lands grootste bestuurlijke netwerk. Het valt niet uit te sluiten dat ook hij mikpunt zal zijn van de volkswoede die is losgebarsten over de moord op Fortuyn. Hij heeft allerwegen het advies gekregen niet deel te nemen aan de stille tocht: te gevaarlijk, te onoverzichtelijk, te onvoorspelbaar.

Maar Opstelten mag een regent zijn, hij is wel een moderne regent die de burgers van zijn gemeente voortdurend opzoekt en

kent. Zo deed hij het al in Dalen, de Drentse gemeente waar hij begin jaren zeventig 's lands jongste burgemeester was. En zo heeft hij het in Rotterdam gedaan, sinds zijn aantreden in maart 1999: vaak de straat op, naar de mensen toe, praten, en vooral: luisteren. Wanneer hij zichzelf vergeet en begint te zenden, wrijft zijn vrouw het hem in: 'Stelten, luis-te-ren!'

Terug van zo'n werkbezoek deelt hij dan op het stadhuis steevast bevelen uit. Klachten en problemen moeten geadresseerd, en wel zo dat burgers merken dat de burgemeester voor ze bezig is. Alsof hij niet benoemd, maar gekozen is: zo gedraagt hij zich. Daarmee onderscheidt hij zich van veel gekozen politici die soms juist wel benoemd lijken, zo technocratisch, afstandelijk en bestuurlijk als ze zich opstellen.

Hij heeft gearzeld, deze dinsdag: wat te doen? Als altijd heeft hij zijn oor te luisteren gelegd bij zijn netwerk, de mensen die hij vertrouwt. Hij wikt, totdat Wim van Sluis, Fortuyns oude vriend en nieuwbakken wethouder van Leefbaar Rotterdam, zegt dat hij zeker meeloopt. De twee kennen elkaar nog maar een week, maar Opstelten besluit ter plekke: dan ik ook. Hij belt zijn vrouw Mariëtte. Die is druk op haar werk, moet nog even naar huis, maar zal dan ook komen.

Het is bijna acht uur, Mariëtte is er nog niet. Opstelten stapt het stadhuis uit, de Coolsingel op. Duizenden gezichten keren zich naar hem toe. Ze zien hun verdriet en woede weerspiegeld in die rijzige figuur, maar verwarring zien ze niet. Opstelten lijkt opgetrokken uit ernst en vastberadenheid.

Aan de achterzijde meldt Mariëtte zich. Ze heeft een overvolle metro aan zich voorbij moeten laten gaan en heeft het laatste stuk gehold op haar verstandige schoenen. Een bode opent de achterdeur, trekt haar bij de arm mee en duwt haar haastig de voordeur uit. Opstelten wacht tot ze naast hem staat. Dan maakt hij een traag hakkende beweging met zijn rechterarm

richting het Hofplein en zegt: ‘Kom, we lopen.’

Het Hofplein is het vertrekpunt, daar staat de kop van de stoet. Om er te komen, moet het gezelschap dwars door een opeengepakte menigte van vele duizenden mensen. Even schieten de journaalbeelden van de avond daarvoor door Opstelstens hoofd; de woedende massa op het Plein in Den Haag, tierend tegen bestuurders. Maar hij heeft vertrouwen. Opstelten heeft altijd gekoerst op zijn radar voor sfeer. Hij k ent deze mensen en ze kennen h em.

Samen met Mari ette zet hij de eerste stappen richting Hofplein. De menigte wijkt. ‘Daar is Oppie,’ zeggen mensen tegen elkaar en ze stappen opzij om hem door te laten. Er wordt geklapt, mensen beginnen te huilen. Gearmd lopen ze door de menigte, Opstelten voorop, schuin achter hem zijn vrouw. Mensen volgen instinctief, alsof ze vermoeden dat hij weet waar ze naartoe moeten.

Aangekomen bij de kop van de stoet formeren ze zich in een breed front: Opstelten en zijn vrouw in het midden vooraan, daarnaast de wethouders van Leefbaar Rotterdam. Achter hen lopen de overige leden van het college met tussen hen in agenten in burgerkleding en korpschef Aad Meijboom in vol galauniform, met gouden tressen en al. Daarna volgen tienduizenden mensen.

Zes teams heeft de politie klaarstaan voor deze week, ieder team twaalf uur op en twaalf uur af. Alles is geregeld, van de mensen tot en met de verbindingsapparatuur, auto’s en lunchpakketten. Op het programma stonden de finale van de UEFA-cup op woensdag en de strijd om de Amstel Cup op zondag. Dat is vier. En zoals altijd zijn er ook twee teams achter de hand gehouden voor onvoorziene gebeurtenissen. Dat is de moord op Fortuyn en deze stille tocht: onvoorzien.

Sinds de voetbalrellen van 25 april 1999 is alles op alles gezet

om te voorkomen dat er weer geschoten moet worden op de Coolsingel. Bij ieder groot evenement wordt sindsdien het centrum afgezet met 'blauwe ringen', zoals de afzettingen door een enorme politiemacht worden genoemd. Nu staat de deur wijd open. Concrete aanwijzingen voor gewelds dreiging zijn er niet, maar garanties dat geweld uitblijft evenmin.

Mariëtte Opstelten, moeder van vier kinderen, heeft geen moment gedacht aan de risico's. Een burgemeester wordt beschermd door zijn gezag en als er iets is wat haar man heeft, is het dat: gezag. Ze voelt spanning, er is ontzetting en verdriet, maar angst heeft ze geen moment.

Vertrouwen is goed, controle is beter, weet korpschef Meijboom. Via zijn oortje krijgt hij aanwijzingen van de algemeen commandant in het crisiscentrum van de politie. Die houdt via camera's, helikopters en stillen op straat de bewegingen in de gaten op het traject Hofplein-Weena-Westersingel-Westblaak; het is een wandeling van nog geen halfuur, maar het wordt het langste halfuur van Meijbooms leven.

Er liggen geen sluipschutters op de daken. Wanneer een situatie daarom vraagt, is afgelasten altijd beter. Een situatie beheersen moet op straat gebeuren, Meijboom is de souffleur. Als een verdacht groepje zich ophoudt bij een bocht in het traject, gaat de stoet er op zijn aanwijzing in een ruime bocht omheen.

Op het laatste traject op de Westblaak dringen steeds meer mensen zich naar voren; het zijn 'bekenden' van de politie. Meijboom zet de pas erin om ze weg te houden bij de kopgroep. Dat lukt maar deels. Op het laatste stuk van de tocht loopt helemaal vooraan een groep met op het gezamenlijk conto vele tientallen jaren aan veroordelingen wegens geweldsdelicten. Het zijn precies die mensen die de politie drie jaar lang met grote inspanning uit het centrum wist weg te houden. Nu lopen ze pal achter het stadsbestuur.

De stoet draait de Coolsingel op, het tempo ligt steeds hoger. De bestuurders beklimmen de trappen van het stadhuis en wachten op het bordes terwijl de menigte uitwaaiert. Weer gaan de ogen verwachtingsvol naar de burgemeester. Opstelten krijgt een inderhaast aangerukte megafoon aangereikt. Hij bedankt de menigte voor de waardige wijze waarop respect is betoond. Achter in de menigte begint een spreekkoor: 'Pim Fortuyn, Pim Fortuyn...' Opstelten laatste woorden verdrinken in het geroep en Meijboom, loodgrijs van spanning, loodst hem en de andere bestuurders het stadhuis in. Achter hen sluit zich een politiecor-don.

Dan is het afwachten wat de menigte doet. Meijboom staart voor zich uit, geconcentreerd luisterend naar de berichten in zijn oortje. De ene na de andere geruststellende mededeling druppelt binnen. Mensen trekken weg, richting metro en Centraal Station, en langzaam ebben ook de spreekkoren weg. Het wordt rustig en dat zal het de rest van de avond en de nacht blijven.

Later in bed draait Opstelten in zijn hoofd de film af van de gebeurtenissen van die dag. Dat is tegen zijn gewoonte. Hij slaapt in de regel zodra hij het kussen raakt. Goedgemutst weer op en dan vooruitkijken, dat is zijn stijl. Maar dit is anders, dit is groot. Het is in veel opzichten een tragisch en ellendig etmaal geweest. Tegelijk ziet hij zich bevestigd in de overtuiging die al op de middelbare school bij hem postvatte: burgemeester zijn is het mooiste wat er is.

DEEL I

De vormingsjaren

Ivo Willem Opstelten wordt geboren op 31 januari 1944 aan de Rotterdamse Gordelweg. Hij is de derde Ivo Opstelten op rij en wordt vernoemd naar zijn grootvader, die, net als diens vader vóór hem, eigenaar is van de Koninklijke Sigarenfabriek Opstelten & co, waar met de hand gerolde sigaren voor onder meer de Russische tsarenfamilie worden gemaakt. Als concurrenten hem links en rechts voorbijschieten met machinaal vervaardigde sigaren, geeft grootvader Opstelten er de brui aan en gaat hij de papiergroothandel in.

De carrièreswitch van de eerste Ivo Willem verloopt redelijk succesvol, waardoor hij zijn zoon, simpelweg Ivo gedoopt, aan het begin van de twintigste eeuw het leven van de gegoede burgerij kan laten genieten: studeren in Leiden aan de oudste universiteit van Nederland, lid worden van de plaatselijke hockeyclub en sociëteit Minerva. Vader Opstelten doorloopt een mooie, degelijke loopbaan in het bankwezen. Hij begint als directeur bij de Amsterdamsche Bank in Leiden, klimt op tot directeur bij diezelfde bank in Eindhoven en tot districtsdirecteur van de AMRO Bank in Den Haag. Uiteindelijk wordt hij directeur Kredieten in de hoofddirectie van de AMRO Bank.

Opstelten's grootvader van moederskant, opa Munniks de Jongh, reist als mijnbouwkundig ingenieur bij de Bataafse Petroleummaatschappij, een voorloper van Shell, de hele wereld over. De jonge Ivo luistert graag en met bewondering naar zijn

spannende verhalen; het beeld van olifanten die een tentenkamp in de rimboe verwoesten is hem al die tijd bijgebleven.

Hilda Munniks de Jongh, Opsteltens moeder, begeleidt als Mensendieck-therapeut kinderen met een slechte houding of problemen met hun motoriek. Ze is een warme persoonlijkheid met een doortastend karakter, niet lullen maar poetsen. Een schat van een mens, mateloos belangstellend, verzorgend, zacht en erg lief, zeggen de mensen die haar meemaakten. Ze vertoelt haar hele omgeving, vergeet de kleine Ivo daarbij bepaald niet en krijgt daar onvoorwaardelijke adoratie voor terug.

De omgang met zijn vader is gecompliceerder. Hij is de dominante factor in huize Opstelten. Een ontwikkelde man met een brede belangstelling, die eindeloos kan opgaan in dikke boeken over internationaal volkenrecht, wereldpolitiek en muziek. De liefde voor muziek wordt Ivo en zijn zusje Lily met de paplepel ingegoten. Zodra de kinderen oud genoeg zijn, worden ze meegeslept naar toneelstukken en concerten. Mozart is huizenhoog favoriet, geen uitvoering door het Brabants orkest, het Residentieorkest of het Concertgebouworkest wordt overgeslagen. Ivo en zijn zusje hebben een onbezorgde jeugd, huiselijk, met veel gezelligheid, maar soms ook wat gezapig.

Behalve cultuurminnend is vader Ivo ook behoudend en zéér voorzichtig. Zijn ideeën over hoe dingen horen zijn even rechtlijnig als talrijk. Dat maakt hem tot een uiterst betrouwbare bankdirecteur, maar ook tot een soms vermoeiende ouder. De jonge Ivo is dol op zijn vader en zal dat zijn hele leven blijven, maar hij kan niet altijd goed uit de voeten met diens vele regels en doorgaans ongevraagde goede raad. Waar zijn vaders grote betrokkenheid een onmisbare pijler onder het bestaan is, kan diens bemoeienis ook een belemmering vormen. En de eeuwige voorzichtigheid van zijn vader staat de jonge Ivo soms ronduit tegen.

Ivo en zijn neefje Henk Verweij logeren over en weer veel bij

elkaar. In vakanties wordt druk gependeld tussen alle plekken waar de families Opstelten en Verweij in de loop van de tijd naartoe verhuizen: Rotterdam, Amsterdam, Eindhoven, Oegstgeest...

De neefjes zijn hopeloos verslingerd aan sport. Als ze niet zelf bezig zijn met voetballen, hockeyen, tennissen, zwemmen of fietsen, dan luisteren ze naar sportverslagen op de radio of knippen kranten en bladen aan flarden om hun eigen sportboeken samen te stellen. De Tour de France is favoriet. Zomers lang volgen Ivo en Henk de verslagen op de radio. Ze vallen elkaar in de armen als Wim van Est in 1952 Bordeaux-Parijs wint, een jaar later juichen ze als Wout Wagtmans etappezege boekt in de Tour de France en de editie daarop is het feest als Jan Nolten twee etappezege pakt.

Begin jaren vijftig verhuist het gezin Opstelten naar Eindhoven. Ze betrekken een huis op driemaal vallen van het stadion aan de Aalsterweg van EVV, de Eindhovense Voetbal Vereniging. De voorloper van FC Eindhoven is in de vroege jaren vijftig een grote club in het zuiden en dé rivaal van PSV.

De jonge Ivo wordt hondstrouw fan en ziet EVV halverwege de jaren vijftig landskampioen worden. Nog kan hij de namen van veel spelers moeiteloos opdreunen: 'Jo en Frans Tebak. Jantje Louwers, de rechtsbuiten die later voor PSV zou gaan spelen. Totaal onberekenbaar, maar als hij het op zijn heupen kreeg was hij niet te stoppen. En Noud van Melis natuurlijk, wat een spits!'

Voor een sportgek is Eindhoven het paradijs. Als Ivo tien wordt, treedt hij toe tot de Eindhoven Mixed Hockey Club en gaat hij tennissen bij de gereputeerde Eindhovense Lawn Tennis Vereniging. In de weekends rijden de Opstelten stad en land af om sportwedstrijden bij te wonen. Hockeyinterlands en atletiekwedstrijden kunnen op hun warme belangstelling rekenen, maar evengoed internationale zwemwedstrijden. Het gezin zit

rustig een hele zondag in een zwembad naar Nederland-Engeland te kijken.

En er is natuurlijk school. Na de Nutsschool aan de Floralaan moet het gezin een middelbare school voor Ivo kiezen. De katholieke elite in de Eindhovense regio gaat in die tijd naar het Sint Joris College of naar het Gymnasium Augustinianum, waar Dries van Agt en Hans Gruijters het fundament leggen voor hun latere politieke carrières. Maar de Opstelkens zijn vrijzinnig. Ivo senior is doopsgezind, en trouw aanhanger van Pieter Oud en de door hem opgerichte vvd. Moeder is remonstrants. Ze hebben de keuze tussen het Gemeentelijk Lyceum en het als elitair bekend staande Lorentz Lyceum. Een eenvoudige keus.

Het Lorentz Lyceum is in 1930 opgericht met financiële steun van Anton Philips en wordt vooral bevolkt door kinderen van het hoger personeel van de snelgroeiende gloeilampenfabriek. Ze komen uit alle windhoeken en de meesten hebben geen katholieke achtergrond.

Het Lorentz past bij Ivo: de sfeer is liberaal, er is veel aandacht voor sport en de school geniet enige standing. Twee gymnasium komt hij goed door, maar dan begint het te haperen. Energie heeft hij genoeg, maar die gaat niet naar de leerstof. Halverwege het derde jaar staat er op zijn rapport: wanneer ga je nou eens werken? Ivo heeft het druk met andere dingen. Veel tijd gaat op aan sporten, feestcommissies en jeugdbesturen. Hij is klassenvertegenwoordiger, maar ook de clown van de klas, als dat zo uitkomt. De exacte vakken willen maar niet lukken, hij is een echte alfa. Geschiedenis vindt hij leuk, daar haalt hij goede cijfers voor, maar andere vakken blijven achter.

En steeds vaker schuurt het met zijn vader. 'Dan mocht ik niet naar feestjes, maar ik wilde toch,' bekennt Opstelten. 'Vaak had ik ze zelf helpen organiseren, dus ging ik stiekem. Daar kwamen mijn ouders op enig moment achter. Toen hebben ze

maatregelen genomen.’ Aan het eind van het derde jaar wordt besloten dat de vijftienjarige Ivo naar drie hbs gaat.

Maar ook op de hbs blijven de cijfers onder de maat. Huiswerkbegeleiding voldoet niet, er moet wat gebeuren. Zou het niet goed zijn, vragen zijn ouders zich af, als Ivo eens een tijdje het huis uit gaat? Zodat er aan zijn baldadigheid, al dat kattenkwaad en feestvieren een einde komt?

Zo kan het niet langer, beaamt Ivo. Hij wil serieuzer worden. Tests en een professioneel advies brengen uitsluitsel: hij gaat in de kost bij het gezin van dominee Faber in Emmen.

Het is geen heel beladen besluit. Ivo’s vader is als puber zelf een paar jaar bij een notaris in de kost geweest en deed daar zijn eindexamen gymnasium. Ivo zelf ziet het vooral als een avontuur, hij heeft er wel zin in.

In zekere zin symboliseert de worsteling van de jonge Ivo de tweeslachtigheid van de jaren vijftig, bij uitstek een tijdsgewricht met twee gezichten. Enerzijds blikken de jaren vijftig al gretig vooruit naar de veranderingen die in de lucht hangen. Anderzijds staan ze nog stevig in het verleden.

Beide sferen zijn voelbaar in het gezin waarin Ivo opgroeit. Hij verslindt de boeken van J.B. Schuil over de broers Tom en Thijs Reedijk die uit Indië overkomen om in Nederland naar kostschool te gaan. Ze beleven spannende avonturen met hun geheime genootschap De Zwarte Hand en verrichten heldendaden met hun voetbalclub de AFC’ers. In *Jan van Beek* wordt de hoofdpersoon wegens kwajongensstreken van de hbs naar een internaat gestuurd. De helden in de boeken van Schuil hebben namen als Dikke Keesje Brummer, Brave Bobberd en Buikie. Heel gewoon en door en door Hollands.

Maar *Jan van Beek* kwam uit in 1909; Schuil beschrijft in zijn boeken voor een groot deel de negentiende eeuw. Ze horen bij de wereld van Ivo’s grootouders, maar passen evengoed bij de be-

houdende smaak van zijn vader. Het is een tijd die we kennen uit *De Avonden* van Gerard Reve: saai, preuts, ouderwets, een beetje suf. En met grote onderhuidse spanning.

Want tegelijk zijn de jaren vijftig juist een periode waarin er veel verandert. Wederopbouw en industrialisering transformeren Nederland. De PvdA neemt afscheid van de klassenstrijd. De 'Rooms-Rode coalitie' van confessionelen en sociaaldemocraten, vóór de oorlog ondenkbaar, voert de verzorgingsstaat in. Ook sociaal-cultureel gaan de veranderingen snel. De greep van de zuilen verzwakt. Halverwege de jaren vijftig stijgt het aantal geboortes buiten het huwelijk, terwijl de 'huwelijksvruchtbaarheid' scherp daalt. COBRA manifesteert zich in de schilderkunst, in de letteren zetten de Vijftigers de toon. En in de huiskamers worden beschouwingen van de grote mannen van de zuilen massaal weggedraaid en vervuild voor radioprogramma's als *Het Hangt aan de Muur en Tikt*, *Showboat* en vooral: *De Bonte Dinsdagavond Trein*.

De opwaartse mobiliteit stijgt spectaculair; aan het einde van de jaren vijftig zitten negen van de tien kinderen tot zestien jaar op school. De veel aangehaalde Mammoetwet van 1963 is niet zozeer het startschot voor democratisering van het onderwijs, maar eerder een formalisering van een grotere ontwikkeling die zich al veel eerder voltrok; in de vaak verguisde jaren vijftig dus.

De jonge Ivo krijgt van die veranderingen het nodige mee. Ook het Lorentz Lyceum verliest in hoog tempo zijn elitaire karakter, de feestjes op de hockeyvereniging zijn talrijker en vooral lossen dan ooit tevoren. Dat brengt hem thuis steeds vaker in conflict met zijn vader. Natuurlijk erkent hij voluit het gezag van zijn ouders, maar er zijn wel heel veel regels, vindt Ivo.

Zo is het met gemengde gevoelens, maar wel degelijk met iets van opluchting en blijde verwachting dat hij op zijn vijftiende zijn vader, moeder en zusje Lily verlaat om zijn intrek te ne-

men bij dominee Adriaan Faber en zijn vrouw tante Ank in Emmen, telg uit een bekend domineesgeslacht. Het gezin Faber heeft vier zoons en een dochter. Ze wonen in een grote pastorie aan de Markt, recht tegenover het stadhuis.

Het is even wennen. Afgesproken is dat hij slechts om de zes weken naar huis gaat, en dat voelt aanvankelijk lang. Maar al snel vindt hij zijn draai. Met de dominee en zijn kinderen gaat hij vaak fietsen of zeilen op diens botter. Hij sluit zich aan bij een goed hockeyteam met ambities. Ze zijn blij met zo'n ervaren, geblokte verdediger en Ivo wordt moeiteloos door hen opgenomen. Hij voelt zich een beetje als Tom Reedijk en zijn voetbalteam de AFC'ers uit de boeken van Schuil.

Ook op school verlopen de sociale contacten probleemloos. Hij doet er vrienden op, zoals Jan Loorbach, de latere basketballer, advocaat en sportbestuurder. Maar met de cijfers blijft het behelpen, en erger dan dat: hij blijft weer zitten in de derde. En ook hier heeft hij af en toe een aanvaring met het gezag, ditmaal in de persoon van dominee Faber. Want net als vader Opstelten is de dominee streng en hanteert hij het adagium 'afsprake is afspraak'. Zo moet hij op zaterdagavond om middernacht thuis zijn. Als het op een keer toch halfeen wordt, krijgt hij straf: hij mag de volgende dag niet meedoen met de hockeywedstrijd. De jonge Ivo is het er niet mee eens. Het gaat om een belangrijke wedstrijd waar hij zich geweldig op heeft verheugd, maar de dominee houdt voet bij stuk. Ivo ook.

'De strijd liep zo hoog op dat ik die keer, het was de enige keer, naar huis heb gebeld. Ik zei tegen mijn vader: "Ik geloof dat we hier een crisis aan de hand hebben." Mijn vader antwoordde dat hij best begreep dat ik de dominee een beetje streng vond. Hij vond het ook vervelend voor me, maar, zei hij: "We gaan wel doen wat oom Adriaan zegt."'

En zo geschiedt. Als kort voor de wedstrijd het hele team aan

de deur verschoont om te smeken of Ivo toch mag meedoen, blijft het antwoord: nee.

In Drenthe groeit zijn maatschappelijke belangstelling en wordt hij politiek bewust. Hij abonneert zich op *Vrij Nederland*, *Elsevier* en de *Haagse Post*. En hij kijkt met steeds meer belangstelling naar de bestuurders en politici die recht tegenover de parochie van dominee Faber het stadhuis in- en uitgaan.

Burgemeester in die tijd is de principieel partijloze Dick Gaarlandt. Hij komt uit een roemrijke bestuurdersfamilie en is een opvallende figuur. Niet alleen vanwege zijn ooglapje – in de oorlog zat Gaarlandt ondergedoken in Deventer en verloor daar bij een bombardement zijn rechteroog – maar vooral vanwege de doortastende en zakelijke manier waarop hij Emmen door stormachtige ontwikkelingen loodst. Van het naoorlogse dorp van veenarbeiders en middenstanders verandert Emmen in een grote, welvarende industriegemeente. Opstelten neemt de ontwikkelingen gretig in zich op, het respect voor Gaarlandt is voelbaar in zijn omgeving. Dat spreekt hem aan.

Van de ontwikkelingen op nationaal en internationaal niveau gaat in die tijd vooral veel langs hem heen. Voor zaken buiten zijn directe gezichtsveld is hij content met het overzichtelijke wereldbeeld van G.B.J. Hiltermann, zoals die dat iedere zondagmiddag voor de microfoon van de AVRO-radio uiteenzet. Hij ontwaart twee wereldvisies. De ene is die van Hiltermann, die week na week zijn instemming betuigt met de rechts-liberale koers van minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns aangaande 'de toestand in de wereld'. Die visie sluit naadloos aan bij die van hem, zijn vader, het kostgezin en de vrienden op school. De andere visie is de 'foute' visie, van allerlei lui, vaak uit Amsterdam, die steeds luidruchtiger van zich laten horen en menen dat alles anders moet. Mensen zouden beter naar Hiltermann moeten luisteren, vindt Ivo. Maar echt druk kan hij zich er niet om maken.